

Amb altres finals paràsites de fon. sint. o -s adverbial: «Ja no tinch mare --- Devegades, estant distret, m'afgurava sentir lo torn, que ella solia fer rodar, però m'adonava tot seguit que era l' d'alguna vehina, amiga seva: me feya l'ilusió de veure-la en un racó de cambra o a rans de foch, atiant la llenya ---», Verdader, carta a MrnAguiló 1871 (*Epist*, 1959, I, 100 6f.; Casac. en nota en cita d'altres). En alguns punts prepirinencs del NO., pron. vulgarment *ařáy*, amb el canvi local i secundari que vaig explicar i definir en *ETC*, 1, 35ss. (a prop. de *Gombrèn* > *Gombreny*): *arrany d'orella* 'a cau d'orella', Jlluís Pall. (*Pastors i Temp*, p. 1); «és *ařáy* de Segre» Gavarra, al N. d'Artesa; a Les Anoves, per explicar-me que d'allí estant no es veu Nargó, ařegaven que no hi hauria d'haver muntanyes entremig. «caldria que tot fos ben *ařáy*, que no hi fos lo Turp, i llavors se veuria» (o sigui 'ben arranat'), 1957.³

El que ha quedat, però, en la llengua comuna, és *arran*, i en el verb, *arranar*. «Set segadós --- / han baixat aquí en el pla - per a seguí las segadas. / —Ay, segueu *arran* - que la palla va cara / ay segueu *arran*!» (MilàF, *Romillo*, 263.3), recollit a Olot. En un paper més secundari se sol aplicar a un fet que constitueix l'ocasió de fer-ne un altre: «*Reus est moriis*, fins l'havia publicada en altra llengua i amb un diferent títol, *arran* de 'Les Presons Imaginàries'», Coromines (*Joan Apòstols* pròleg, I, p. 73).

El verb *arranar* forma part del lèxic més corrent del català comú i modern (d'extensió molt general: fins a eiv.: «rapar», PzCabr.). Hi predomina el sentit de 'tallar, tondre, escapçat o rapant': aplicat als pèls, és doncs quasi com 'rapar'; aplicat a herba, vegetals i coses comparables, pot ser 'tallar-les abaixant-les, ajupint-les': «--- l'hèroe --- aboca ses ires, hont més arreu pot batre / --- / los guerrers de cap d'ala cauhen de quatre en quatre, / lo rebuig, com espigues de blat, de cent en cent. / Així, *arranant* sa dalla, la Mort ajau sa messa: / a cada cop que venta, n'hi ha de menys un clap / ---», *Ail.* III, 39d *Els cabells, les ungles*: «No duc los cabells *arranats*, ni la cara afaytada enterament», Riera i Bertran (*Història d'un pagès* 1869, 204); «dos dits grossos que, boterudets com eran, ho semblaven més per lo *arranades* que duya les ungles», Noller (*Vilaniu*, 21). I encara que se surti del lèxic més divulgat, a penes se n'aparta, una derivació adjectiva com la d'Oller, dita de l'herbei: «la molsa i l'herba *rana*, que circuien els bombats palets, els deixaven sols clapejar, com pelats caps de mort mal enterrats», *L'Escanyapobres* (O. C. I, 243).

En els cat. *arran* i *arranar*, tenim doncs la millor prova de l'antigor d'un RAND- romànic amb -ND- encara assimilable, des d'època remota, i amb el sentit de 'vora, caire'. El seu sentit no és inconciliable amb el del cantell d'una arma, defensiva, ni ho és, en un sentit o altre la disjuntiva terminal -NDA/-NDO/-ND. Valdria més tenir aclarides aqueixes incògnites, però ens hi podem conformar. I encara fóra més comprensible el pas al significat de 'puntes, brodat de randa', puix que aqueixes tantes vegades es posen tot a l'entorn

d'una peça de roba, a la vorera o voraviu d'una peça de vestir: denominacions com la cat. *puntes*, cast. *puntillas*, al. *spitzen*, hi fan allusió; i encara és més clar el neerl. *kant* 'puntes, randa', pròpiament 'cantell, costat'.

Però hi ha detalls obscurs i fins inquietants. Per començar, fóra natural que una acc. tan peculiar o tècnica s'hagués originat en un país on *randa* tingués i mantingués l'acc. 'extrem, cantell'. Justament és això, junt amb la data tardana en castellà i portuguès, el que ha fet pensar, que en aquestes llengües sigui un mot rebut per via de manlleu (Gamillscheg).

Perquè el cas és que l'acc. 'puntes, randa', no es troba fora de la Península; i l'única llengua romànica, la nostra, on coexisteix aquesta acc. amb la de 'caire', presenta un altre problema o antinòmia. En el sentit bàsic aquí tenim la forma amb reducció fonètica ND > n, i no en canvi en l'acc. peculiar. El cat. (*ar*)*ran* apunta cap al germànic pel sentit i per la terminació sense -A, però menys quant al tractament de ND

No seria del tot inconcebible que un mot pres del gòtic en data molt tardana, c. al S. VII, p. ex., hagués arribat tard al català per participar en l'assimilació -ND- > -n; llavors s'hauria d'admetre que el trànsit de 'caire' a 'puntes', ja s'hagués produït en gòtic tardà, i que el castellà i portuguès només l'haguessin rebut en l'acc. secundària. No gaire semblant en un germanisme que hauria de ser gòtic i no pas germ. occid., essent estrany al Nord de França, i més aviat fóra natural esperar-ne representació més ferma que enlloc, en el rovell d'ou toledà del realme gòtic.

Si ho sospesem tot, veiem que si no hi ha *randa* 'puntes' en llengua d'oc, sí que n'hi havia el punt d'arrencada. Examinant els exemples de l'oc. ant. *randar*, aplegats per Levy en el *PSW*, no queda dubte que aquí passa una de les correnties principals i més antigues de tota la família, car significava 'adornar'; parlant de dones, d'armes etc., fins i tot potser ja 'adornar amb puntes': menys segur mentre no es comprovi amb testimonis oc. moderns. Car d'això no se n'ha trobat més que un testimoni únic, en un doc. del 2.ª quart del S. xv, de la catedral de Carcassona (o sigui ja quasi arran del domini català): «una coffa de tela borgeza, *randada* de seda roja e de aur mesclat» (*PSW* VII, 30). Fora d'això, és el nostre Cerverí quasi l'únic que va usar-lo, i el més antic de tots: «me manda / --- / la gèncer qu'e l món se vest e-s *randas*» (287), acompanyat poc després només pel tardà trobador Amanieu de Sescàs (Guena, fi S. XIII), on més aviat és *s'arranger* 'empolainar-se' una dona: «vostra dona al levar / --- / can s'er gen *randada*, ajatz-li aprestada / aiga fresca e clara»; car en els restants testimonis oc. ant. es tracta d'arranjament d'armes («Reys que gran terra demanda / --- / quan --- chausa de fer no *randa* / ---», Bertran de Born) o del de la carn d'animals sacrificats (*Te igitur*, doc. del Carcí): res més en el *PSW*.

De tota manera, hi ha encara una cosa ben certa: que el gascó *arrande*, *rande*, té l'acc. «ourlet», «reprise de couture» (a Lomanha, veg. Palay); i, cosa nova i notable, «raie, trait, ligne», també b. lleon. ant. *randal*